

**СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ВИПУСКНИКІВ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 6.010201 "БАКАЛАВР ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ"
ДО ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН**

У результаті дослідження визначено значущість професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці майбутніх бакалаврів фізичного виховання в різних ВНЗ України, залежно від спортивної спеціалізації.

Ключові слова: бакалавр фізичного виховання, професійно-орієнтовані дисципліни, ранг.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З огляду на те, що фізкультурно-спортивна освіта України повинна бути зорієнтована на підвищення її конкурентоздатності, якість підготовки спеціалістів має відповідати сучасним європейським вимогам суспільства. Тому стан професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту (ФКС) у теорії і практиці педагогічної освіти потребує ретельного вивчення та модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення якості професійної підготовки фахівця з ФКС було і залишається предметом уваги багатьох учених. При цьому дослідники визнають, що сучасна система навчання має ряд істотних недоліків і, як наслідок, у ряді робіт наголошується про нагальність змін у фізкультурно-спортивній освіті [1, 9, 11, 13].

Сучасний етап науково-педагогічних досліджень характеризується подальшим пошуком нових ефективних варіативних систем, моделей, інноваційних технологій і методик покращення рівня якості професійної підготовки фахівців у галузі ФКС [4, 5]. Підкреслюється важливість виховання у студентів суб'єктної професійної позиції в освітньому процесі ВНЗ, що забезпечується комплексом педагогічних умов: розвитком здатності орієнтації в професійних цінностях майбутнього педагога ФКС; набуттям досвіду рефлексії професійно-педагогічної діяльності [10].

Підвищення якості світи в галузі ФКС, забезпечення її мобільності, привабливості, конкуренто-спроможності на ринку праці вимагає подальшого вдосконалення організації навчального процесу у ВНЗ на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів [12, 14].

Однією з складових готовності майбутнього фахівця спеціальностей ФКС до професійної діяльності є когнітивний компонент, що передбачає глибокі знання з різних спеціальних дисциплін [3]. Однак, процес засвоєння студентами необхідних для майбутньої професійної діяльності знань залежить від багатьох чинників, чи не головним серед яких є рівень значущості професійно-орієнтованих дисциплін за уявленнями студентів у контексті здійснення трудової діяльності в галузі ФКС. Результати окремих досліджень доводять ефективність самооцінки навчального процесу майбутніми фахівцями [2, 6, 15] Проте, залишається недостатньо вивченим питання значущості навчальних дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх бакалаврів до фізкультурно-спортивної діяльності. Тому дослідження в такому напрямку можуть бути актуальними і необхідними.

Формулювання мети роботи (постановка завдань)

Мета дослідження – визначення ставлення майбутніх бакалаврів фізичного виховання до професійно-орієнтованих дисциплін.

За допомогою розробленої нами анкети респондентам пропонувалося визначити значимість навчальних професійно-орієнтованих дисциплін, які включені до навчальних планів підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 6.010201 бакалавр фізичного виховання, для успішної подальшої трудової діяльності в сфері ФКС (найбільш значуще – 1-ий ранг, значуще – 2-ий ранг, менш значуще – 3-ий ранг тощо).

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося на базі ВНЗ різних регіонів України: Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та здоров'я Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (ЧНУ), факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (ПНПУ), факультету фізичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (ЧНПУ) та факультету фізичної культури й здоров'я людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (ЧерНУ). У дослідженні брали участь студенти випускного IV курсу, які спеціалізувалися з різних видів спорту: спортивні ігри, спортивна і художня гімнастика, легка атлетика, силові види спорту, види спортивних единоборств.

Для зручності обробки експериментальних даних усі дисципліни були умовно поділені на три групи. До першої групи (медико-біологічні дисципліни) були віднесені дисципліни: "Анатомія людини та спортивна морфологія", "Вікова фізіологія фізичних вправ", "Спортивна медицина", "Біохімія і біохімічні основи фізичного виховання", "Гігієна та гігієна фізичного виховання", "Біомеханіка",

"Фізична реабілітація", "Фізіологічні основи фізичного виховання", "Медико-біологічний контроль у фізичному вихованні" та "Масаж".

До складу другої групи (спортивно-педагогічні дисципліни) були віднесені: "Теорія і методика фізичного виховання", "Теорія і методика обраного виду спорту", "Теорія і методика гімнастики", "Теорія і методика легкої атлетики", "Теорія і методика спортивних ігор", "Спортивно-педагогічне вдосконалення", "Теорія і методика футболу", "Теорія і методика плавання", "Теорія і методика атлетизму", "Теорія і методика рухливих ігор", "Теорія і методика зимових видів спорту", "Теорія і методика спортивних двобоїв" та "Ритміка і хореографія".

До третьої групи (загально-теоретичні дисципліни) входили: "Організація та управління в сфері фізичної культури і спорту", "Історія фізичної культури", "Організація та методи масової фізичної культури", "Олімпійський спорт", "Професійний спорт", "Організація і методика туризму та рекреаційно-оздоровчої роботи", "Організація спортивно-мистецьких заходів", "Спортивна метрологія та математична статистика" та "Спортивні споруди та обладнання".

У результаті обробки та аналізу експериментальних даних були отримані результати, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Ранги значущості професійно-орієнтованих дисциплін у майбутній трудовій діяльності за уявленнями студентів бакалаврського рівня підготовки зі спеціальності "Фізичне виховання"

Назва дисциплін	Ранг
Анатомія людини та спортивна морфологія	1
Теорія і методика фізичного виховання	2
Вікова фізіологія фізичних вправ	3
Спортивна медицина	4
Теорія і методика обраного виду спорту	5
Біохімія і біохімічні основи фізичного виховання	6
Гігієна та гігієна фізичного виховання	7
Біомеханіка	8
Теорія і методика гімнастики	9
Фізична реабілітація	10
Фізіологічні основи фізичного виховання	11
Теорія і методика легкої атлетики	12
Організація та управління в сфері фізичної культури і спорту	13
Медико-біологічний контроль у фізичному вихованні	14
Теорія і методика спортивних ігор	15
Історія фізичної культури	16
Спортивно-педагогічне вдосконалення	17
Теорія і методика футболу	18
Масаж	19
Організація та методи масової фізичної культури	20
Теорія і методика плавання	21
Теорія і методика атлетизму	22
Олімпійський спорт	23
Професійний спорт	24
Теорія і методика рухливих ігор	25
Теорія і методика зимових видів спорту	26
Організація і методика туризму та рекреаційно-оздоровчої роботи	27
Теорія і методика спортивних двобоїв	28
Організація спортивно-мистецьких заходів	29
Спортивна метрологія та математична статистика	30
Спортивні споруди та обладнання	31
Ритміка і хореографія	32

Як з'ясувалося, на думку досліджуваних студентів, найбільш значущими для подальшої трудової діяльності за фахом є знання з таких дисциплін, як: "Анатомія людини та спортивна морфологія" (1-ий ранг), "Теорія і методика фізичного виховання" (2-ий ранг), "Вікова фізіологія фізичних вправ" (3-ий ранг), "Спортивна медицина" (4-ий ранг). Звертає на себе увагу той факт, що, студенти по-різному оцінювали споріднені предмети. Так, наприклад, не дивлячись на досить високий рейтинг дисципліни "Теорія і методика обраного виду спорту" (5-ий ранг), відносно низько була оцінена дисципліна "Спортивно-педагогічне вдосконалення" (17-ий ранг). Адже перша дисципліна необхідна для формування теоретичних знань з обраного виду спорту, а друга – для підвищення рівня спортивної майстерності та набуття умінь і навичок з того ж самого виду спорту.

Встановлено, що для студентів бакалаврського рівня підготовки випускних курсів серед запропонованих найважливішими є медико-біологічні дисципліни, які формують знання з анатомії, фізіології, біохімії, біомеханіки та гігієни. Такий вибір, на нашу думку, обумовлений тим, що для тих, хто здійснює будь-який вплив на організм людини знання із перерахованих вище навчальних дисциплін, безперечно, є не те що потрібними, а обов'язковими, оскільки мова йде про життя і здоров'я людини.

Серед 10-ти найбільш значущих для студентів навчальних предметів опинилася лише одна дисципліна "Теорія і методика гімнастики" (9-ий ранг), що вивчає теорію і методику видів спорту. Решта таких дисциплін мала ще менший рейтинг: "Теорія і методика легкої атлетики" (12-ий ранг), "Теорія і методика спортивних ігор" (15-ий ранг), "Теорія і методика футболу" (18-ий ранг), "Теорія і методика плавання" (21-ий ранг), "Теорія і методика атлетизму" (22-ий ранг), "Теорія і методика рухливих ігор" (25-ий ранг), "Теорія і методика зимових видів спорту" (26-ий ранг), "Теорія і методика спортивних двобоїв" (28-ий ранг). Вочевидь, студенти бакалаврського рівня підготовки досить скептично ставляться до спортивно-педагогічних дисциплін, які формують знання з видів спорту. З огляду на існуючу тенденцію до спортизації фізичного виховання, що пов'язано із включенням окремих видів спорту до програми навчальних закладів різного рівня, відсутність знань саме з цих дисциплін унеможлиблює успішну професійну діяльність майбутніх фахівців ФКС.

Водночас виявлено, що опитані студенти вважають найменш значущими дисциплінами для майбутньої професійної діяльності такі, як: "Ритміка і хореографія" (32-ий ранг), "Спортивні споруди та обладнання" (31-ий ранг), "Спортивна метрологія та математична статистика" (30-ий ранг), "Організація спортивно-мистецьких заходів" (29-ий ранг).

Незрозумілим, на наш у думку, є ігнорування респондентами знань, що стосуються спортивних споруд. Адже держава, на сьогодні, не забезпечує навчальні заклади необхідною матеріальною та технічною спортивною базою. Тому, вчителі та викладачі, у більшості випадків, власноруч намагаються створити необхідні умови для занять фізичною культурою та спортом. На жаль, через незнання певних технічних і метрологічних характеристик такі споруди, майданчики, обладнання доволі часто не відповідають необхідним стандартам.

Для визначення значущості професійно-орієнтованих дисциплін у подальшій професійній діяльності в галузі ФКС залежно від спортивної спеціалізації опитані студенти були умовно розділені на шість груп. До першої групи входили студенти, які обрали своєю спеціалізацією спортивні ігри (баскетбол, гандбол, волейбол, футбол) та настільний теніс. До другої групи – студенти, які займаються спортивною й художньою гімнастикою, ритмікою, спортивними танцями та хореографією. До третьої групи – ті, хто обрав спортивною спеціалізацією види легкої атлетики. До четвертої групи – студентська молодь, яка займається пауерліфтингом та гирьовим спортом. До п'ятої групи – студенти, які займаються різними видами боротьби, та до шостої групи – студенти, які спеціалізуються з таких видів спорту, як: плавання, морське багатоборство, веслування, спортивне орієнтування, туризм, велоспорт.

Студенти різних спеціалізацій визначили приблизно однакову думку про більшість дисциплін щодо їх значущості у своїй майбутній професійній діяльності (табл. 2). Водночас висловлювання майбутніх фахівців щодо деяких інших дисциплін були неоднозначними. Так, наприклад, зрозумілими виявилися преференції з боку студентів на адресу навчальних предметів, які водночас є їхньою спеціалізацією. Високий рейтинг отримали наступні дисципліни: "Теорія і методика гімнастики" (2-ий ранг) – спеціалізація гімнастика, "Теорія і методика легкої атлетики" (3-ий ранг) – спеціалізація легка атлетика). Однак, викликає подив низький рівень значущості дисципліни "Теорія і методика спортивних ігор" (12-ий ранг) саме у студентів, які спеціалізуються зі спортивних ігор, тоді як навіть у гімнастів така оцінка була вищою – 11-ий ранг.

Студенти шостої групи, які спеціалізуються в різних інших видах спорту, до рейтингу перших десяти найбільш необхідних професійно-орієнтованих дисциплін виділили предмети медико-біологічного циклу зазначили 80%, що є найвищим показником серед усіх груп студентів. Водночас в інших групах такий показник дещо нижчий: спортивні ігри (60%), гімнастика (55%), легка атлетика (60%), силові види спорту (70%) та боротьба (60%). Дисципліни загально-теоретичного циклу взагалі відсутні серед пріоритетних у студентів, які спеціалізуються з легкої атлетики, силових видів спорту та інших видів спорту. Найбільша частка серед найважливіших навчальних предметів із зазначеного вище циклу у студентів, які спеціалізуються з боротьби (20%), дещо менше (18%) – гімнастики, ще менше (10%) – спортивних ігор. Як з'ясувалося, існують суттєві розбіжності в оцінюванні дисциплін стосовно ВНЗ, в яких навчаються студенти. Так, студенти ЧНУ, ПНПУ та ЧНПУ вважають необхідними в подальшій трудовій діяльності переважно знання з дисциплін медико-біологічного циклу (80%, 60% та 50% у перших 10 дисциплінах відповідно). Однак, у студентів ЧерНУ така частка зазначеного циклу дисциплін становить лише 25%.

Високий рейтинг отримали також дисципліни спортивно-педагогічного циклу: "Теорія і методика обраного виду спорту" (3-ий ранг) – студенти ЧНУ та "Теорія і методика фізичного виховання" (1-ий ранг) – студенти ПНПУ. Студенти ЧерНУ визначили найбільш необхідними для майбутньої професійної діяльності знання з наступних дисциплін: "Теорія і методика обраного виду спорту" (1-ий ранг), "Теорія і методика фізичного виховання" (2-ий ранг), "Теорія і методика спортивних ігор" (3-ий ранг).

Таблиця 2

Ранги значущості професійно-орієнтованих дисциплін у майбутній трудовій діяльності за
уявленнями студентів різних спортивних спеціалізацій

Назва дисциплін	Спеціалізація					
	Спортивні ігри (n=52)	Гімнастика (n=13)	Легка атлетика (n=20)	Силові види спорту (n=14)	Спортивні єдиноборства (n=23)	Інші (n=19)
Анатомія людини та спортивна морфологія	2	1	1	1	1	1
Теорія і методика фізичного виховання	1	6	2	4	2	7
Вікова фізіологія фізичних вправ	3	5	4	11	6	4
Спортивна медицина	7	3	5	2	4	6
Теорія і методика обраного виду спорту	4	13	9	6	3	8
Біохімія і біохімічні основи фізичного виховання*	11	14	6	12	9	2
Гігієна та гігієна фізичного виховання*	9	25	8	3	16	3
Біомеханіка*	16	4	7	9	21	5
Теорія і методика гімнастики	15	2	10	14	11	15
Фізична реабілітація	10	8	13	10	10	21
Фізіологічні основи фізичного виховання*	5	22	16	15	5	18
Теорія і методика легкої атлетики	19	12	3	16	16	13
Організація та управління в сфері фізичної культури і спорту*	8	9	22	17	7	20
Медико-біологічний контроль у фізичному вихованні*	14	13	19	5	14	9
Теорія і методика спортивних ігор	12	11	14	19	13	16
Історія фізичної культури *	13	20	20	21	8	14
Спортивно-педагогічне вдосконалення	17	19	18	13	18	12
Теорія і методика футболу	6	16	27	18	25	25
Масаж*	26	9	12	7	19	10
Організація та методи масової фізичної культури	18	18	15	23	12	23
Теорія і методика плавання	20	17	11	22	27	11
Теорія і методика атлетизму	24	7	25	8	19	26
Олімпійський спорт*	23	10	24	26	17	17
Професійний спорт	21	15	23	25	19	22
Теорія і методика рухливих ігор	22	18	17	24	20	19
Теорія і методика зимових видів спорту	25	23	21	20	24	27
Організація і методика туризму та рекреаційно-оздоровчої роботи	27	21	26	29	26	24
Теорія і методика спортивних двобоїв	31	27	28	27	22	29
Організація спортивно-мистецьких заходів	28	28	29	32	23	30
Спортивна метрологія та математична статистика	29	29	30	28	29	28
Спортивні споруди та обладнання	30	26	31	30	28	32
Ритміка і хореографія	32	24	32	31	30	31

Примітки. * – дисципліни, значення рангу яких за оцінками різних груп студентів, мають відмінність у 10 і більше ум. од.

Проте, зазначені вище дисципліни спортивно-педагогічного циклу займають порівняно невелику частку перших десяти найбільш значущих професійно-орієнтованих дисциплін. Так, наприклад, у студентів, які навчаються в ПНПУ, вона становить – 30%, ЧНУ та ЧНПУ – по 20%. Найбільша частка таких дисциплін виявлена у студентів ЧерНУ, що становить 42%. Дисципліни загально-теоретичного циклу відсутні у такому переліку студентів ЧНУ. Студенти ПНПУ та ЧНПУ мали такий показник на рівні 10% та 20% відповідно. Найбільша частка згаданого циклу дисциплін у студентів, які навчаються в ЧерНУ (33%).

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Встановлено, що для успішної професійної діяльності в сфері ФКС на думку студентів випускних курсів ОРК бакалавр, насамперед, необхідні знання, уміння та навички з дисциплін медико-біологічного циклу. Студенти, які спеціалізуються з різних видів спорту, неоднаково визначають пріоритетність професійно-орієнтованих дисциплін щодо їх необхідності для успішної майбутньої фізкультурно-оздоровчої та спортивної

діяльності. Розбіжність в оцінюванні дисциплін студентами різних ВНЗ України залежить від змісту дисципліни, педагогічних методів викладання та рівня професійно-педагогічної підготовленості викладача, що потребує додаткового вивчення.

У подальших дослідженнях передбачається вивчити вплив особистісно-орієнтованих характеристик студентів на формування варіативної частини навчальних планів підготовки фахівців спортивно-фізкультурних спеціальностей в цілому.

Використані джерела

1. Базылюк Т. А. Изменение системы взглядов на содержание подготовки специалиста в физкультурном образовании / Т. А. Базылюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 11. – С. 98–100.
2. Вільчковський Е. Самооцінка професійної підготовки студентами-випускниками факультетів фізичного виховання університетів та фізкультурних ВНЗ України та Польщі / Е. Вільчковський, В. Пасічник // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2008. – № 8. – С. 28–34.
3. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / М. В. Карченкова. – Київ, 2006. – 19 с.
4. Кашуба В. О. Інноваційний вектор модернізації дидактичного процесу в системі вищої фізкультурної освіти / В. О. Кашуба, Н. Г. Бишевец, К. М. Сергієнко. – Дніпропетровськ, ДДІФКС. – Науково-практичний журнал "Спортивний вісник Придніпров'я". – Дніпропетровськ, 2006. – № 1. – С. 38–41.
5. Мудрян В. Л. Аналіз організаційно-педагогічних засад професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури / В. Л. Мудрян // Слобожанський науково-спортивний вісник : науково-теоретичний журнал. – Харків : ХДАФК, 2009. – № 1. – С. 198–201.
6. Однолеток Т. Організація педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури та її вплив на подальше навчання у ВНЗ / Т. Однолеток, М. Лянной // Спортивний вісник Придніпров'я: науково-практичний журнал. – Дніпропетровськ: Інновація, № 2-3, 2009. – С. 52–55.
7. Радченко А. В. Розробка критеріїв діагностики професійної підготовки майбутніх вчителів основ здоров'я у ВНЗ / А. В. Радченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. – № 15 (202). – С. 200–204.
8. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / О. В. Тимошенко. – Київ, 2009. – 35 с.
9. Холодова Г. Б. Воспитание субъектной профессиональной позиции будущих педагогов физической культуры: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Челябинск: УралГУФК, 2011. – 27 с.
10. Шиян Б. М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту. Навчальний посібник для студентів факультетів фізичного виховання / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша – Х. : ОВС, 2005. – 206 с.
11. Щербак О. І. Підготовка педагогів професійного навчання до творчого використання інформаційно-комунікаційних технологій / О. І. Щербак // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наукових праць. – Київ-Вінниця, 2006. – С. 14–20.
12. Ярошик М. Я. Підготовка бакалаврів фізичного виховання в умовах інтеграції вищої школи України в Європейський освітній простір: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / М. Я. Ярошик; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Л., 2010 – 20 с.
13. Key Data on Information and Communication Technology in Schools in Europe.– 2004, Edition. – Eurydice / The information network on Education in Europe. – p. 3.
14. Muszkieta R. (2005). Physical education teacher – evaluation of students' performance. Wydawnictwo WIGO, Poznac, ss. 300.

Stetsenko A. I., Kondratenko P. B.

ATTITUDE OF GRADUATE STUDENTS OF THE SPECIALTY 6.010201 "BACHELOR OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS, PHYSICAL EDUCATION TEACHER" TOWARDS PROFESSION-ORIENTED COURSES

The study revealed the significance of profession-oriented courses in the training of future bachelors of physical education and sports in different universities of Ukraine based on sports specialization.

Key words: *bachelor of physical education and sports, profession-oriented discipline, rank.*

Стаття надійшла до редакції 5.09.2013 р.